

Београдска филхармонија
Сезона 2021/22
Баш смо вас се ужелели

Петак, 15. октобар 2021.

Данијел Рајскин
Алексеј Володин, клавир
Јован Савић, труба

Сергеј Прокофјев
Поручник Киже, свита, оп. 60

Кижеово рођење
Романса
Кижеово венчање
Тројка
Кижеова сахрана

Трајање: око 20 минута

Сергеј Прокофјев
Концерт за клавир и оркестар бр. 1 у Дес-дуру оп. 10

Allegro brioso
Andante assai
Allegro scherzando

Трајање око 16 минута

Дмитриј Шостакович
Концерт за клавир и оркестар бр. 1 у це-молу оп. 35

Allegretto
Lento
Moderato
Allegro con brio

Трајање: око 21 мин.

Петар Иљич Чајковски
Увертира 1812

Трајање: око 15 минута

Музику за совјетски филм **Поручник Киже, Сергеј Прокофјев** (1891-1953) је написао 1933. године. Од њених најинтересантнијих сегмената је приредио концертну свиту, која је премијерно изведена 1937. године у Паризу. Данас ова музика егзистира у две верзије – са баритоном или са тенор саксофоном, коју ћемо слушати овом приликом.

Пет ставова свите прате радњу овог сатиричног филма: Кижеово рођење – примајући јутарња наређења од цара Павла, службеник прави административну грешку у куцању две речи, и тако *ствара* поручника *Кижеа*. Цар сазнаје за постојање новог официра, и издаје бројна задужења за њега. Службеници у палати немају избора него да извршавају царева наређења. Након тога, *следи* лагана *Романса* – драмски интермецо у којем се измишљени поручник заљубљује. *Кижеово венчање* – пошто цар преферира да су његови официри ожењени, администратори праве лажно венчање поручника. Након веселе *Тројке*, најпознатијег става ове свите, *следи Кижеова сахрана* – службеници коначно успевају да се *отарасе* поручника, саопштавајући цару да је он умро. Организују лажну сахрану, чиме се прича о поручнику Кижеу коначно завршава.

Сергеј Прокофјев имао је тек 21 годину када је премијерно са великим успехом у Москви извео солистичку деоницу свог **Клавирског концерта бр. 1** у Дес-дуру. У биографији композитора ово извођење забележено је и као његов први наступ са оркестром, а са истим делом аутор је освојио и Рубинштајнову награду за пијанисте 1914. године. Иако замишљена као скромни кончертино, композиција је израсла у значајну инструменталну форму са веома сложеном деоницом клавира. Неуобичајене једноставачне структуре са троструким појављивањем прве теме у *таласима* на почетку, у средини и на крају дела, у концерту се истовремено прожимају три класична става концерта са елементима сонатне форме. Делом доминира оригинални *прокофјевски* пијанизам снажне виртуозности који сједињује низање акорада са сложеном *акробатиком* и бисерном пасажном етидном техником уз богатство ритмова. Најкраћи од сва четири клавирска концерта доноси класичан приступ мотивском раду уместо ширења тематског материјала, модерност која доминира у хармонском параметру и третману оркестарских деоница, моторичност и

токатност карактеристичне за брзе делове, лиризам теме лаганог става прозрочне оркестрације и гротескно скерцозну линију која деформише све наведене претходне и која их потчињава као доминантна.

Прве године композиторске и пијанистичке каријере **Дмитрија Шостаковича** (1906-1975) биле су обележене успесима и међународним признањем. Тада је настао и Први концерт за клавир и оркестар, његово прво концертантно дело, окарактерисано као *први покушај да употпуни поље Совјетске инструменталне музике, којем су недостајала дела тог типа*. Врло брзо су уследили одговори Кабалевског и Хачатуријана на тај изазов.

Опус бр. 35 носи ознаку **Концерт за клавир и оркестар бр. 1**. Иако постојање деонице другог солистичког инструмента, трубе, често утиче на тумачење овог дела као Дуплог концерта, клавирски парт у великој мери доминира партитуром, чиме је оправдана одлука композитора. Деоница соло трубе није заступљена у великој мери, али композицији даје специфичан карактер у којем доминира хумор. Тек је после низа година, композитор открио да је његова првобитна идеја заправо била да напише Концерт за трубу и оркестар, после чега је желео да дода клавир чиме би то постао Дупли концерт. Како је композиторски процес текао, дело је постало Концерт за клавир и оркестар уз соло трубу. Ово остварење је премијерно изведено у октобру 1933. године на отварању сезоне Лењинградске филхармоније. Клавирску деоницу је свирао композитор, дириговао је Фриц Штидри, док је трубач био Александар Шмит. Веома позитивне критике истакле су посебно упечатљиво добро извођење Шостаковича, које је зацртало његову даљу пијанистичку каријеру као извођача првенствено сопствених дела, а наступ је поновљен и два дана касније.

Прва два става се надовезују један на други без паузе. Трећи став се због кратког трајања може двојачко тумачити – у функцији увода пред финале или као засебан став. Ипак, концерт је најпознатији по великом броју цитата и аутоцитата који укључују мелодије Бетовена, Хајдна, аустријске и енглеске народне песме, као и теме из других његових дела. Основна инспирација била је класична традиција којој је Шостакович придодео елементе џез и популарне музике. Овакав калеидоскоп расположења и атмосфера стоје у идеалном балансу, којем су придодати саркастични и хумористични елементи. Целокупан концерт

одише младалачким духом композитора и чини дело једно од најпопуларнијих остварења Дмитрија Шостаковича.

До четрдесете године **Петар Иљич Чајковски** (1840–1893) је већ био веома популаран композитор, који је иза себе имао написана нека од веома значајних дела као што су Клавирски концерт бр. 1 и прве четири симфоније.

Године 1880. је примио поруџбину од Николаја Рубинштајна да компоњује дело у част одбране Русије од Наполеонове војске, 1812. године у бици код Бородина, а поводом завршетка изградње храма Христа Спаситеља у Москви.

Чајковски је у ***Увертури 1812*** на изванредан начин *преточио* догађај у музику, остављајући простор слушаоцу да визуализује борбу између две војске. Патриотска музика садржи руске народне мелодије, химну и православно појање, али такође и химну противничке стране, *Марсељезу*, која при крају композиције ишчезава. Велики оркестар садржи, између осталог и црквена звона, али и топове. Пет топова у току композиције, уз интонирање француску химну, представљају битку, а на крају, њих једанаест уз руску химну, на тријумфалан начин означава коначни пораз француске војске.

Упркос томе што носи назив *Увертура 1812*, дело је конципирано као самостална композиција и није интегрални део сценског стваралаштва. Премијерно је изведено 20. августа 1882. године, на отварању храму Христа Спаситеља у Москви.

мр Асја Радоњић